

УДК. 347 78.

Костюк В. Л.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ: ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ

У статті висвітлюється питання ролі інтелектуальної власності у житті суспільства, сутності та змісту правового захисту інтелектуальної власності. Обґрунтовано вказується на необхідність удосконалення правового захисту інтелектуальної власності.

У сучасних умовах інтелектуальна, творча діяльність набуває дедалі більшого значення в різних сферах людської діяльності. Адже цілком очевидно, що від того, наскільки високий інтелектуальний потенціал суспільства і рівень його культурного розвитку, залежить успіх вирішення різного роду проблем, що стоять перед ним. Світовий досвід засвідчує, що головним показником цивілізованості суспільства продовжує залишатись те, яка увага в ньому приділяється розвитку науки, культури, техніки. І саме від того, наскільки значущий інтелектуальний потенціал суспільства і рівень його культурного розвитку, зале-

жить успіх вирішення економічних та соціальних проблем, що стоять перед ним. Не слід забувати, що провідні країни світу досягають вагомих успіхів у економічному розвитку, тому що на перші позиції своєї соціально-економічної стратегії поставили науку та її результати як основу, базис високих технологій. Сьогодні як ніколи цілком очевидним є той факт, що ефективність економічних процесів, науково-технічний рівень виробництва, зрештою, і матеріальний та духовний стан суспільства залежать від місця і ролі у ньому освіти, обсягу накопичених суспільством знань, від рівня й ефективності його творчого

потенціалу. Тому цілком закономірним є висновок, що однією з наймогутніших рушійних сил розвитку суспільства є творча діяльність. Будь-яка людина від природи наділена можливістю творити, займатися творчою діяльністю, вона повсякчас перебуває в пошуках кращих умов життя, способів його поліпшення. Однак з різних причин рівень розвитку суспільства, його інтелектуальний потенціал у різних країнах неоднаковий і зумовлений рівнем усвідомлення значення цієї діяльності для поступу суспільства, створення прийнятних умов для її розвитку.

Найпоширенішим способом застосування результатів інтелектуальної діяльності є використання їх для задоволення власних потреб, а впровадження науково-технічних досягнень у виробництво підвищує його технічний рівень, продуктивність та ефективність, покращує безпеку праці.

У сучасних умовах будь-який вид цілеспрямованої діяльності людини, чи то виробництво, оборона чи охорона здоров'я, без належного науково-технічного забезпечення просто неможливий, як і соціально-економічний прогрес неможливий без духовного розвитку. Власне, наука може розвиватись, якщо виробництво забезпечує її необхідними інструментами, устаткуванням, а виробництво не може прогресувати без науки. У свою чергу, прогрес суспільства відбувається за умови відлагодженої в ньому системи освіти. Освітня та наукова діяльність створює необхідну базу знань для соціального й економічного розвитку суспільства. Розвиток в Україні ринкової економіки передбачає створення умов для підтримки національного товаровиробника, просування вітчизняних товарів на ринок. Перед товаровиробниками стоїть чи не головна проблема: проблема збуту. Справді, за наявності жорсткої економічної конкуренції ринок не в змозі охопити багато однорідних товарів. З-поміж безлічі таких товарів споживач зацікавлений отримати якісніший і привабливіший. І своєрідним компасом у цьому морі товарів для споживача мають бути спеціальні позначки з найменуваннями, за допомогою яких товар одного товаровиробника можна відрізнити від подібного товару іншого товаровиробника. Такі позначки в сучасних умовах є не лише засобом ідентифікації товару, що дає змогу максимально задовольнити інтереси та потреби споживачів, поступово вони перетворюються на товар. Ефективне його використання приносить істотні прибутки. Він є предметом ліцензійних договорів з іноземними фірмами на право використання іншими фірмами, компані-

ями. У сучасних умовах торгівля ліцензіями – досить вигідна справа, яка забезпечує власників патентів значним прибутком. Ідентифікація товарів є важливим об'єктом правового регулювання норм права інтелектуальної власності. Разом з тим слід мати на увазі, що наука, культура і техніка можуть динамічно розвиватися лише за наявності відповідних умов, до яких належить і юридичне закріплення та захист прав творців результатів інтелектуальної діяльності, зокрема творів літератури, мистецтва й науки, винаходів, корисних моделей, промислових зразків тощо. У своїй основі вони є необхідними елементами, які охоплює поняття інтелектуальної власності. До речі, на даний час намітилося два основних підходи до розгляду цієї категорії. Одні вчені не бачать доцільності у вживанні законодавцем терміна «інтелектуальна власність», оскільки, на їхню думку, цей термін є неточним і ненауковим, а отже, не повинен вживатися в правових нормах. Водночас, якщо проаналізувати сутність категорії «інтелектуальна власність», то стає очевидною необхідність її використання як з точки зору визнання прав автора на результати своєї творчої, інтелектуальної діяльності, так і через потребу створення умов для їх правового захисту.

За своїм змістом правовий захист інтелектуальної власності – це встановлений законом порядок використання і правової охорони результатів інтелектуальної діяльності, прав їх авторів.

Правовий захист інтелектуальної власності передбачає комплекс правових механізмів, що унеможливають неправомірне використання результатів інтелектуальної діяльності, порушення прав їх авторів, а також порядок застосування юридичної відповідальності до порушників. Цілком очевидно, що найважливіше значення мають механізми, які стимулюють правомірну поведінку всіх учасників суспільних відносин, запобігають порушенню правового режиму використання інтелектуальної власності.

У сучасних умовах встановлення дієвої та ефективної системи правового захисту прав творця на отримані ним у результаті інтелектуальної діяльності продукти є необхідною умовою подальшого стимулювання розвитку інтелектуального потенціалу суспільства та вдосконалення законодавства про інтелектуальну діяльність. До речі, на цей чинник звертає увагу і міжнародна спільнота, яка у повній мірі зацікавлена у створенні в Україні надійних правових механізмів, які б, по-перше, унеможлилювали порушення особистих та майнових прав автора

на створені ним об'єкти, а по-друге - передбачали достатньо чіткий та прозорий порядок захисту порушених прав.

Справді, починаючи з проголошення незалежності, Україна докладає досить значних зусиль для вирішення питань щодо створення надійної системи захисту прав авторів. Лише Верховною Радою України з цього приводу було ухвалено понад десять законів, норми яких регламентують порядок та способи захисту порушених прав. Проте наявність таких механізмів не завжди є ефективною та дієвою з точки зору захисту прав творця, автора результату інтелектуальної діяльності. А вже сьогодні можна спостерігати досить поширене явище, коли на території України використовуються неліцензовані, контрафактні магнітні носії, які містять авторський продукт.

Цілком очевидно, що в Україні має діяти чіткий і прозорий механізм захисту прав автора. І передусім - механізм судового захисту особистих немайнових і майнових прав автора.

Слід відзначити, що право на судовий захист є одним з найважливіших конституційних прав особи, а тому це право має бути більш доступним і гарантованим. До того ж прозорішими чіткішими мають бути норми, які стосуються реалізації прав винахідників, авторів корисних моделей та промислових зразків.

Система захисту прав авторів на результати творчої та інтелектуальної діяльності має передбачати:

1) створення дієвих та ефективних механізмів попередження порушень прав автора результату інтелектуальної діяльності, встановлення юридичної відповідальності за правопорушення у сфері інтелектуальної власності;

2) створення дієвих і ефективних механізмів захисту особистих та майнових прав іноземних та вітчизняних авторів на території України;

3) сприяння створенню надійних та ефективних механізмів захисту прав українських авторів за кордоном.

1. Конституція України.- К.: Право.- 2001.
2. Проект Цивільного кодексу. Книга. 4. Право інтелектуальної власності.
3. Підпригора О. А., Підпригора О. О. Право інтелектуальної власності України.- К.: Юрінком Інтер, 1998.
4. Основи інтелектуальної власності.- К.: Видавничий дім «ІнЮре», 1999.
5. Підпригора О. О. Проблеми кодифікації про інтелектуальну власність // Українське право.- 1997.- № 1.
6. Підпригора О. А. Підприємництво і право, 1998.
7. Інтелектуальна власність в Україні: правові засади та практика (в 4-х томах).- К., Видавничий дім «Ін Юре», 1999.
8. Право интеллектуальной собственности: Конспект лекций.-М., 1998.

9. Азимов Ч. Н. Научно-техническая информация и право.-Харьков, 1987.
10. Правовая охрана интеллектуальной собственности в Украине- К.: Об-во «Знание Украины», 1994.
11. Святоцький О. Д., Жаров В. О. Удосконалення національного законодавства у сфері захисту прав інтелектуальної власності // Право України,- 1999.- № 2.
12. Святоцький О. Д. Роль інтелектуальної власності в економічному розвитку України // Інтелектуальна власність.-1998.-№ 1.
13. Шишка Р. Право інтелектуальної власності: погляд на проблему // Право України.- 1999.- № 1.
14. Сергеев А. П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации- М.: Теис, 1996.

V. Kostiyk

THE INTELLECTUAL PROPERTY: QUESTIONS LEGAL PROTECT

The article deals with questions legal protect of intellectual property; main feature of perfect legal protect of intellectual property.

The problems of optimum correlation of legal protect intellectual property in society are investigated in the article.